

- 1) კლიენტის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება;
- 2) ფინანსური მდგომარეობის შეფასება;
- 3) ფულადი ნაკადების ანალიზი;
- 4) საქმიანი რისკის შეფასება;
- 5) რეიტინგული შეფასების სისტემა.

შემდეგ პარაგრაფებში იურიდიული და ფიზიკური პირების კრედიტუნარიანობის შეფასების საკითხების შესწავლისას მოვახდენთ ამ მეთოდების უფრო ფართო განხილვას.

16.4. იურიდიული პირის კრედიტუნარიანობის შეფასება

იურიდიული პირის კრედიტუნარიანობის შეფასება არის ბევრად უფრო რთული პროცესი, ვიდრე ეს შეიძლება იყოს ფიზიკური პირის შემთხვევაში. აღნიშნულ ფაქტს კიდევ უფრო ართულებს იურიდიული პირების სხვადასხვა მასშტაბი – კომერციული ბანკები აკრედიტებენ როგორც მსხვილ კორპორაციებს, ისე საშუალო და მცირე ზომის ბიზნესებს. აქედან გამომდინარე, როგორც წესი, კომერციული ბანკების სტრუქტურაში არსებობს რამდენიმე საკრედიტო მიმართულება თავისი სპეციფიკური თავისებურებებით (კორპორაციული, საშუალო და მცირე ბიზნესის დაკრედიტება). ეს თავისებურებები გამოიხატება კრედიტუნარიანობის შეფასების მეთოდების სპეციფიკურობით. თუმცა, ამ პარაგრაფში ჩამოყალიბდება ზოგადად იურიდიული პირების კრედიტუნარიანობის შეფასების სისტემა.

უცხოურ და ქართულ საბანკო პრაქტიკაში იურიდიული პირების კრედიტუნარიანობის შეფასება ეფუძნება მონაცემთა მთელ კომპლექსს:

1) კლიენტის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, კომერციული ბანკი უნდა დარწმუნდეს – გარდა იმისა, რომ მსესხებელს აქვს კრედიტისა და დარიცხული პროცენტების დაბრუნების ფინანსური შესაძლებლობა, მან უნდა მოინდომოს ეს. გარკვეულ შემთხვევებში ამის შეფასება უფრო რთული შეიძლება აღმოჩნდეს, ვიდრე მსესხებლის ფინანსური მდგომარეობის ანალიზი, ვინაიდან საქმე ეხება მსესხებლის (მისი მენეჯმენტი და მესაკუთრეები) პირად თვისებებს, მორალურ სახესა და რეპუტაციას. ამისათვის კომერციულმა ბანკმა შეიძლება გამოიყენოს ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო:

- გარე წყაროები;
- შიდა წყაროები (ბანკის არქივი);
- მოლაპარაკებები პოტენციურ მსესხებელთან;
- ვიზიტები პოტენციურ მსესხებელთან (კლიენტის სამუშაო ადგილის დათვალიერება და შეფასება).

ინფორმაციის გარე წყაროებიდან მიღების ხარისხი მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული კონკრეტულ ქვეყანაში საკრედიტო ინფორმაციის გაცვლის დონეზე. გარე წყაროებად გვევლინებიან სპეციალიზებული სახელმწიფო ორ-

განოები (საჯარო რეესტრი, სამენარმეო რეესტრი, საგადასახადო სამსახური და ა.შ.), საკრედიტო ბიუროები, აუდიტორები, მომწოდებლები, კონკურენტი კომპანიები. გარდა ამისა, შეიძლება ინფორმაცია მოძიებულ იქნეს სხვადასხვა საძიებო და ანალიტიკურ ანგარიშგებაში. ამ მხრივ ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია საკრედიტო საინფორმაციო ბიუროების მეშვეობით გავრცელებული ინფორმაცია, რომლის პრაქტიკა საქართველოში უკვე არსებობს.

პოტენციური მსესხებლის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება ხდება რამდენიმე მიმართულებით და მოიცავს როგორც დადებითი, ისე ნეგატიური მხარეების გამოვლენას:

- უშუალოდ იურიდიული პირისა და მისი კავშირების შესახებ;
- იურიდიული პირის დამფუძნებლებისა და მენეჯმენტის შესახებ.

ამ პროცესში, საკრედიტო ოფიცრების გარდა, ჩართულია ბანკის იურიდიული და უსაფრთხოების სამსახურები და, როგორც წესი, ინფორმაცია მოიცავს მსესხებლის საკრედიტო ისტორიას, მონაცემებს მოვალეთა რეესტრიდან, მონაცემებს რეორგანიზების, გაკოტრების ან ლიკვიდაციის შესახებ და ა.შ.

2) ფინანსური მდგომარეობის შეფასება.

პოტენციური მსესხებლის ფინანსური მდგომარეობის შეფასება მთავარი კრიტერიუმია, რომელიც გავლენას ახდენს მისი კრედიტუნარიანობის შესახებ საბოლოო დასკვნაზე. ფინანსური მდგომარეობის შეფასება ეფუძნება სხვადასხვა ფინანსური კოეფიციენტის ანალიზს. კერძოდ:

- I. ლიკვიდობის კოეფიციენტები;
- II. აქტივების ეფექტიანად გამოყენების კოეფიციენტები;
- III. ფინანსური დამოუკიდებლობის (ლევერიჯის) კოეფიციენტები;
- IV. ვალების მომსახურების კოეფიციენტები;
- V. მომგებიანობის (რენტაბელობის) კოეფიციენტები;

განვიხილოთ თითოეული კოეფიციენტის ჯგუფი ცალ-ცალკე.

I. ლიკვიდობის კოეფიციენტები. ზოგადად, იურიდიული პირის ლიკვიდობა – ესაა მისი უნარი, დროულად დაფაროს სავალო ვალდებულებები. კომპანიის ლიკვიდობა ხასიათდება მისი ბალანსის აქტივებისა და სავალო ვალდებულებების შესაბამისობით. ლიკვიდობის რამდენიმე კოეფიციენტი არსებობს, თუმცა, მათ შორის აღსანიშნავია სამი:

მიმდინარე ლიკვიდობის კოეფიციენტი ($K_{მლ}$) გვიჩვენებს პოტენციური მსესხებლის უნარს, გაისტუმროს საკუთარი მოკლევადიანი მიმდინარე ვალდებულებები თავის ხელთ არსებული მიმდინარე აქტივებით.

სწრაფი (მყისიერი) ლიკვიდობის კოეფიციენტი ($K_{სლ}$) გვიჩვენებს პოტენციური მსესხებლის უნარს, გაისტუმროს მოკლევადიანი მიმდინარე ვალდებულებები თავის ხელთ არსებული მაღალლიკვიდური და საშუალოლიკვიდური აქტივებით, ანუ აქ ჩართული არაა მატერიალურ-სასაქონლო მარაგები.

აბსოლუტური ლიკვიდობის კოეფიციენტი ($K_{აღ}$) წარმოადგენს ყველაზე მკაცრ მაჩვენებელს, რომელიც წარმოაჩენს პოტენციური მსესხებლის უნარს, გაისტუმროს მოკლევადიანი მიმდინარე ვალდებულებები თავის ხელთ არსებული მაღალლიკვიდური აქტივებით, ანუ ბანკის ვალდებულებების რა მოცულობა შეიძლება დაიფაროს მოთხოვნისთანავე.

$$K_{აღ} = \frac{ფს + სრფქ + დდ + სმ}{მმვ} \quad (16.1)$$

$$K_{სლ} = \frac{ფს + სრფქ + დდ}{მმვ} \quad (16.2)$$

$$K_{აღ} = \frac{ფს}{მმვ} \quad (16.3)$$

სადაც:

ფს – ფულადი სახსრებია;

სრფქ – სწრაფად რეალიზებადი ფასიანი ქაღალდებია;

დდ – დებიტორული დავალიანებაა;

სმ – სანარმოო მარაგებია;

მმვ – მოკლევადიანი მიმდინარე ვალდებულებებია.

ბანკი აწესებს სარეკომენდაციო ქვედა დონეებს თითოეული მაჩვენებლისათვის (მაგალითად, $K_{აღ} - 1,5$, $K_{სლ} - 0,5$, $K_{აღ} - 0,15$).

II. აქტივების ეფექტიანად გამოყენების კოეფიციენტები. აღნიშნულ კოეფიციენტთა ჯგუფს ხშირად ბრუნვადობის კოეფიციენტებსაც უწოდებენ და გვიჩვენებს, თუ რამდენად ეფექტიანად იყენებს კომპანია თავის აქტივებს. კოეფიციენტების ეს ჯგუფი გარკვეულწილად ავსებს ლიკვიდობის კოეფიციენტებს. მაგალითად, თუკი მსესხებლის ლიკვიდობა შედარებით მაღალია დებიტორული დავალიანებისა და მარაგების ზრდის ხარჯზე, შესაბამისად, დაბალი იქნება აქტივების ეფექტიანად გამოყენების (ბრუნვადობის) კოეფიციენტები. ამ კოეფიციენტებს შორის ყველაზე გავრცელებულია:

მარაგების ბრუნვადობის კოეფიციენტი ($K_{აგ}$), რომელიც გვიჩვენებს, გარკვეულ პერიოდში (მაგალითად, თვის განმავლობაში) რამდენჯერ განხორციელდა სასაქონლო-მატერიალური მარაგების ბრუნვა.

დებიტორული დავალიანების ბრუნვადობის კოეფიციენტი ($K_{დღ}$), რომელიც გვიჩვენებს დებიტორული დავალიანების ბრუნვადობის ხანგრძლივობას. ცხადია, დებიტორული დავალიანების ნელი ბრუნვა უარყოფითად მოქმედებს იურიდიული პირის მოკლევადიან ლიკვიდობაზე.

აქტივების ბრუნვადობის კოეფიციენტი ($K_{აა}$), რომელიც გვიჩვენებს, გარკვეულ პერიოდში (მაგალითად, თვეში) რამდენჯერ განხორციელდა აქტივების ბრუნვა.

$$K_{აგ} = \frac{რსთ პერიოდში}{სმ (საშუალო პერიოდში)} \quad (16.4)$$

$$K_{დღ} = \frac{რსა პერიოდში}{დდ (საშუალო პერიოდში)} \quad (16.5)$$

$$K_{აა} = \frac{რსა პერიოდში}{ა (საშუალო პერიოდში)} \quad (16.6)$$

სადაც:

რსთ – რეალიზებული საქონლის თვითღირებულებაა;

სმმ – სასაქონლო-მატერიალური მარაგებია;

რსა – რეალიზებული საქონლის ამონაგებია;

დდ – დებიტორული დავალიანებაა;

ა – აქტივებია.

ამ შემთხვევაშიც ბანკი აწესებს სარეკომენდაციო დონეებს თითოეული მაჩვენებლისათვის. ამასთან, აქტივების ეფექტიანად გამოყენების კოეფიციენტების გაანალიზება ხდება დინამიკაში, ანუ ერთმანეთს უდარდება სხვადასხვა პერიოდის მაჩვენებელი.

III. ფინანსური დამოუკიდებლობის (ლევერიჯის) კოეფიციენტები. ფინანსური ლევერიჯი – ესაა კომპანიის მოგების გაზრდის შესაძლებლობა მისი გრძელვადიანი პასივების მოცულობისა და სტრუქტურის ცვლილების გზით. ფინანსური ლევერიჯის კოეფიციენტები გვიჩვენებენ პოტენციური მსესხებლის საკუთარი კაპიტალით უზრუნველყოფის დონეს, ანუ საკუთარი კაპიტალის მოცულობასა და მოზიდულ რესურსებზე დამოკიდებულების ხარისხს. ლიკვიდობის კოეფიციენტებისაგან განსხვავებით, ამ შემთხვევაში გაითვალისწინება ყველა სავალო ვალდებულება.

ამ კოეფიციენტების დიაპაზონი მეტად მრავალფეროვანია, აღვნიშნოთ ზოგიერთი მათგანი:

ვალდებულებების აქტივებთან შეფარდების კოეფიციენტი (K_{3a}) გვიჩვენებს ყველა სავალო ვალდებულების აქტივებთან შესაბამისობის ხარისხს.

ვალდებულებების კაპიტალთან შეფარდების კოეფიციენტი (K_{3b}) გვიჩვენებს ყველა სავალო ვალდებულების საკუთარ კაპიტალთან შესაბამისობის ხარისხს.

კაპიტალის აქტივებთან შეფარდების კოეფიციენტი (K_{3c}) გვიჩვენებს საკუთარი კაპიტალის აქტივებთან შესაბამისობის ხარისხს.

$$K_{3a} = \frac{სვ}{ა} \quad (16.7)$$

$$K_{3b} = \frac{სვ}{სკ} \quad (16.8)$$

$$K_{3c} = \frac{სკ}{ა} \quad (16.9)$$

სადაც:

სვ – ყველა სავალო ვალდებულების ჯამია;

ა – აქტივებია;

სკ – საკუთარი კაპიტალია.

რაც უფრო მაღალია იურიდიული პირის ფინანსური ლევერიჯის მაჩვენებელი, მით მეტია დამოკიდებულება მოზიდულ სახსრებზე, შესაბამისად, მეტ ხარჯს გასწევს კომპანია ვალების მომსახურებისათვის. ყოველივე ეს კი მე-

ტყველებს იურიდიული პირის ფინანსური მდგრადობის დაბალ ხარისხზე, ანუ მის დაბალ კრედიტუნარიანობაზე. თუმცა, აქაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ამ მაჩვენებლების დინამიკას, ანუ დროში ცვლილებას, რომელიც შეიძლება იყოს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი.

IV. ვალების მომსახურების კოეფიციენტები. ეს კოეფიციენტები გვიჩვენებს, ფიქსირებული გადახდების (მათ შორის, გადახდილი პროცენტების) მოცულობა რამდენად ამცირებს კომპანიის მოგებას:

ფიქსირებული გადახდების დაფარვის კოეფიციენტი ($K_{ფაღ}$) გვიჩვენებს კომპანიის მიერ ფიქსირებული გადახდების შესაბისობას კომპანიის წმინდა მოგებასთან.

პროცენტების გადახდების დაფარვის კოეფიციენტი ($K_{პაღ}$) გვიჩვენებს კომპანიის მიერ გადახდილი პროცენტების გადახდების შესაბისობას კომპანიის წმინდა მოგებასთან.

$$K_{ფაღ} = \frac{ფგ}{წმ} \quad (16.10)$$

$$K_{პაღ} = \frac{პგ}{წმ} \quad (16.11)$$

სადაც:

ფგ – ფიქსირებული გადახდებია;

პგ – პროცენტების გადახდებია;

წმ – წმინდა მოგებაა.

V. მომგებიანობის (რენტაბელობის) კოეფიციენტები. აღნიშნულ ჯგუფში შედის მოგების ნორმის კოეფიციენტები, რენტაბელობის კოეფიციენტები და ერთ აქციაზე მოგების ნორმის კოეფიციენტები. ისინი გვიჩვენებენ კომპანიის ხელთ არსებული რესურსების ეფექტიანად გამოყენებას. ასეთი ტიპის კოეფიციენტი ბევრია, ჩამოვთვალოთ რამდენიმე მათგანი:

გამოშვებული პროდუქციის რენტაბელობის კოეფიციენტი ($K_{გპრ}$) გვიჩვენებს კომპანიის მიერ გამოშვებული პროდუქციის (ან მისი რომელიმე სახეობის) რენტაბელობას.

აქტივების რენტაბელობის კოეფიციენტი ($K_{გპრ}$) გვიჩვენებს კომპანიის მიერ აქტივების გამოყენების რენტაბელობას, ანუ რამდენი მოგება მოაქვს ერთი ლარის აქტივს პერიოდის განმავლობაში.

კაპიტალის რენტაბელობის კოეფიციენტი ($K_{გპრ}$) გვიჩვენებს კომპანიის მიერ საკუთარი კაპიტალის გამოყენების რენტაბელობას, ანუ რამდენი მოგება მოაქვს ერთი ლარის კაპიტალს პერიოდის განმავლობაში.

$$K_{\text{გარ}} = \frac{\text{მრ}}{\text{არ}} \quad (16.12)$$

$$K_{\text{არ}} = \frac{\text{წმ}}{\text{სა}} \quad (16.13)$$

$$K_{\text{კრ}} = \frac{\text{წმ}}{\text{სკ}} \quad (16.14)$$

სადაც:

- მრ** – მოგებაა რეალიზაციიდან;
- არ** – ამონაგებია რეალიზაციიდან;
- წმ** – წმინდა მოგებაა;
- სა** – საშუალო აქტივებია;
- სკ** – საშუალო კაპიტალია.

3) ფულადი ნაკადების ანალიზი (Cash Flow).

ფულადი სახსრების მოძრაობის ანალიზი არის იურიდიული პირის ფინანსური ანალიზის უმნიშვნელოვანესი ელემენტი, რომელიც საშუალებას გვაძლევს, განვსაზღვროთ მისი კრედიტუნარიანობა ბიზნესის ლიკვიდობის თვალსაზრისით. ბანკის მხრიდან კომპანიის ფულადი ნაკადების ანალიზი და შემდეგ მისი პროგნოზირების მთავარი შედეგია, დადგინდეს ფულადი სახსრების არსებობა გარკვეულ პერიოდებში. **Cash Flow**-ს შედგენისას მხედველობაში მიიღება მხოლოდ რეალური ნაღდი და უნაღდო ფულის შემოსვლა და გასვლა (ანუ აქ არ შედის დარიცხული შემოსავლები და ხარჯები).

ფულადი ნაკადი არის იმ ფულადი სახსრების მოცულობა, რომელსაც იღებს და გასცემა (იხდის) კომპანია საანგარიშსწორებო და გეგმურ პერიოდში. ფულადი ნაკადების ანალიზი ნიშნავს კომპანიის შემოსულობებისა და გასავლების შედარებას. შემოსულობებისა და გასავლების ელემენტები მოცემულია ცხრილში №16.1.

ცხრ. №16.1. ფულადი ნაკადების ანალიზი (Cash Flow)

№	შემოსულობები (+)	№	გასავლები (-)
1	შემოსულობები რეალიზაციიდან	8	დაბანდებები საბრუნავ საშუალებებში
2	სხვა შემოსავლები ბიზნესიდან	9	დაბანდებები ძირითად საშუალებებში
3	დებიტორული დავალიანების შემცირება	10	კრედიტორული დავალიანების შემცირება
4	კრედიტორული დავალიანების ზრდა	11	პროცენტებისა და დივიდენდების გადახდა
5	კრედიტის აღება	12	გადასახადებისა და ჯარიმების გადახდა
6	სააქციო კაპიტალის ზრდა	13	კრედიტების დაფარვა
7	სხვა შემოსულობები	14	სხვა სანარმოო ხარჯები
		15	სხვა გასავლები
	სულ შემოსულობები		სულ გასავლები

ფულადი ნაკადების ანალიზი ხდება შემდეგი გზით: ნაშთი პერიოდის დასაწყისში + შემოსულობები პერიოდში – გასავლები პერიოდში = ნაშთი პერიოდის ბოლოს. როგორც წესი, ბანკის მიერ ანალიზისათვის აიღება მინიმუმ წინა სამი თვის მონაცემები, ასევე კონკრეტული პროექტის ბიზნესგეგმით გათვა-

ლისწინებული მომავალი პერიოდების საპროგნოზო მაჩვენებლები.

პოტენციური მსესხებლის ფულადი ნაკადების ანალიზი კომერციულ ბანკს საშუალებას აძლევს, შეექმნას წარმოდგენა შემდეგი მიმართულებებით:

- რამდენად კრედიტუნარიანია (ფინანსურად მდგრადია) კომპანია;
- რომელი სუსტი წერტილებია კომპანიის ეფექტიან მენეჯმენტში (მარაგების, დებიტორულ-კრედიტორული დავალიანებების, გადახდებისა და სხვათა მართვაში).

ფულადი ნაკადების გასული პერიოდის შედეგების მიხედვით ანალიზის შემდეგ ბანკი ახდენს საპროგნოზო ფულადი ნაკადების მაჩვენებლების გამოყვანას წარმოდგენილი ბიზნესპროექტისა და გასაცემი კრედიტის გავლენების გათვალისწინებით.

4) საქმიანი რისკის შეფასება

საქმიანი რისკი – ესაა რისკი, რომელიც დაკავშირებულია ფონდების წრებრუნვის (საქმიანი ციკლის) დაგვიანებით ან მოსალოდნელზე ცუდი შედეგებით დასრულებასთან. საქმიანი ციკლი სამი სტადიისაგან შედგება: მომარაგება და დასაწყობება, წარმოება და რეალიზაცია. თითოეული მათგანი რამდენიმე ფაქტორს მოიცავს:

I სტადია — მომარაგება და დასაწყობება:

- მომწოდებლების რაოდენობა (დივერსიფიკაცია);
- მომწოდებლების საიმედოობა;
- მონოდების სეზონურობა;
- ტრასპორტირების ხანგრძლივობა;
- ტრანსპორტირების სახეობის შესაბამისობა ტვირთის მახასიათებლებთან;
- სასაწყობო მეურნეობის სიმძლავრე;
- მასალებისა და ნედლეულის შენახვის ვადები;
- სავალუტო რისკის ფაქტორები;
- ფასების დონე და მისი მერყეობის რისკი.

II სტადია — წარმოება:

- საწარმოო ნაგებობების მდგომარეობა;
- საწარმოო მონეობილობების სიმძლავრეები;
- საწარმოო მონეობილობების ასაკი;
- სამუშაო ძალის არსებობა და მისი კვალიფიკაცია;
- მონეობილობების დატვირთვა.

III სტადია — რეალიზაცია:

- მყიდველების რაოდენობა (დივერსიფიკაცია);
- მყიდველების გადამხდელუნარიანობა;
- გაყიდვების სეზონურობა;
- დისტრიბუციის ქსელი;
- კონკურენციის დონე;
- მზა პროდუქციის შენახვის ვადები;
- სავალუტო რისკის ფაქტორები;
- სარეალიზაციო ფასების დონე და მისი მერყეობის რისკი.

ამასთან, აღსანიშნავია, რომ რისკები მესამე, რეალიზაციის ეტაპზე, უფრო მაღალია, ვიდრე პირველ და მეორე ეტაპებზე.

5) რეიტინგული შეფასების სისტემა.

პოტენციური მსესხებლის კრედიტუნარიანობის შეფასების რეიტინგული მეთოდის არსი ისაა, რომ გარკვეული მაჩვენებლების განზოგადებით შეიძლება შეიქმნას ერთიან მაჩვენებელთა სისტემა – ტიპური მსესხებლის რეიტინგი. მისი გამოყენება შეიძლება როგორც თითოეული ზემოთ განხილული მეთოდის შემთხვევაში (კლიენტის შესახებ ინფორმაციის, ლიკვიდობის, აქტივების ბრუნვადობის, ფინანსური დამოუკიდებლობის, ვალების მომსახურების, რენტაბელობის, ფულადი ნაკადების, საქმიანი რისკის) დამოუკიდებლად, ისე ყველა მათგანის ან მათი ნებისმიერი კომბინაციის განზოგადებით ერთიანი რეიტინგის მისაღებად. ცხრილში №16.2 მოცემულია ტიპური სქემა ასეთი რეიტინგული სისტემის შესაქმნელად.

ცხრ. №16.2. იურიდიული პირის კრედიტუნარიანობის შეფასების რეიტინგული სისტემის განვარტების ტიპური მაგალითი

მაჩვენებლები	1 დონე	2 დონე	3 დონე	4 დონე	5 დონე
მაჩვენებელი 1	>2.0 = 100	>1.8 <2.0 = 80	>1.5 <1.8 = 60	>1.2 <1.5 = 40	<1.2 = 20
მაჩვენებელი 2	>10.0 = 50	>8.0 <10.0 = 40	>6.0 <8.0 = 30	>4.0 <6.0 = 20	<4.0 = 10
მაჩვენებელი 3	<10.0 = 70	>10.0 <20.0 = 60	>20.0 <30.0 = 40	>30.0 <40.0 = 20	>40.0 = 30
მაჩვენებელი 4	>1.0 = 80	>0.7 <1.0 = 60	>0.4 <0.7 = 40	>0.1 <0.4 = 20	<0.1 = 0
მაჩვენებელი 5	>10 = 25	>7 <10 = 20	>4 <7 = 15	>2 <4 = 10	<2 = 5
და ა. შ.					

„მაჩვენებლები“ – ესაა ლიკვიდობის, აქტივების ბრუნვადობის, რენტაბელობის, ფულადი ნაკადების და ა.შ. ნებისმიერი ხარისხობრივი თუ რაოდენობრივი კოეფიციენტი და ფაქტორი, რომლებიც ამ პარაგრაფში გავიარეთ. თითოეული მაჩვენებელი გარკვეული კრიტერიუმის გათვალისწინებით დაყოფილია ზღვრებად, რომლებიც ფასდება განსხვავებული ქულებით. ჩვენს შემთხვევაში ამ ზღვრების რაოდენობა 5-ია და მათ შეიძლება ვუნოდოთ „დონეები“. აუცილებელია, თითოეული მაჩვენებლის დონის შეფასების ქულები განსხვავებული იყოს გამომდინარე მათი პრიორიტეტულობიდან. მაგალითად, ლიკვიდობა და მომწოდებლების რაოდენობა სხვადასხვა ქულით უნდა ფასდებოდეს. თუმცა, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვა მიდგომაც – ქულები ყველა მაჩვენებლის თითოეული დონის მიხედვით ერთნაირი იქნება, მაგრამ თითოეულ მაჩვენებელს მიენიჭება გარკვეული კოეფიციენტი მისი პრიორიტეტიდან გამომდინარე.

ცხადია, როგორც მაჩვენებლების ჩამონათვალი, ისე ზღვრები და მათი კრიტერიუმები, შეიძლება განსხვავებული იყოს ბიზნესმიმართულებებისა (კორპორაციული, საშუალო და მცირე) და დარგების ჯგუფების (წარმოების სფერო, ვაჭრობის სფერო, მომსახურების სფერო და სხვ.) მიხედვით. ეს დამოკიდებულია ბევრ ფაქტორზე – კონკრეტული კომერციული ბანკის საკრედიტო პოლიტიკაზე, ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე და სხვ. შესაბამისად, ბანკს შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა რეიტინგული სისტემა ბიზნესმიმართულებისა და დარგის ჯგუფის მიხედვით.

გავაგრძელოთ მაგალითის განხილვა: ყოველივე ამის შემდეგ საბოლოო ქულების შეჯამებით მიიღება მსესხებლისათვის გარკვეული კატეგორიის მინიჭების სისტემა, მაგალითად:

- 500 ქულაზე მეტი – პირველი კლასის მსესხებელი;
- 450-500 ქულა – კარგი მსესხებელი;
- 350-450 ქულა – დამაკმაყოფილებელი მსესხებელი;
- 250-350 ქულა – გარკვეული პრობლემების მქონე მსესხებელი;
- 250 ქულაზე ნაკლები – არ ფინანსდება.

რა თქმა უნდა, აქ მოყვანილი ქულები როგორც დონეების, ისე საბოლოო რეიტინგის მიხედვით, პირობითია და დამოკიდებულია კონკრეტული კომერციული ბანკის საკრედიტო პოლიტიკასა და გაანგარიშების მეთოდიკაზე.

ასეთი სისტემის თვალსაჩინო მაგალითია სკორინგის მეთოდი, რომელიც უფრო ფართოდ გამოიყენება ფიზიკური პირების კრედიტუნარიანობის შეფასებისას და შემდეგ პარაგრაფში განვიხილავთ.

16.5. ფიზიკური პირის კრედიტუნარიანობის შეფასება

ფიზიკური პირის კრედიტუნარიანობის შესწავლის პროცესი იურიდიული პირის კრედიტუნარიანობის შეფასების გამარტივებული მოდელია, ანუ ამ შემთხვევაშიც ადგილი აქვს საკრედიტო განაცხადის შევსებას პოტენციური მსესხებლის მიერ, შეხვედრას (ან შეხვედრებს) საკრედიტო ოფიცერთან, ბანკის მიერ პროექტის შესწავლას, აუცილებლობის შემთხვევაში დამატებითი ინფორმაციის წარმოდგენას და ა.შ.

მარტივად თუ ჩამოვაცალიებთ, ფიზიკური პირის კრედიტუნარიანობის შეფასება, ძირითადად, ემყარება მისი წმინდა შემოსავლების (შემოსავლები ხარჯების გამოკლებით) და მოთხოვნილი კრედიტის ერთმანეთთან შედარებას, ფინანსური მდგომარეობის ზოგად შეფასებას, ქონების ღირებულებასა და საკრედიტო ისტორიას. შეიძლება გამოვყოთ ფიზიკური პირის კრედიტუნარიანობის შეფასების სამი ძირითადი მეთოდი: კომპლექსური ანალიზი, საკრედიტო ისტორიის შესწავლა და შეფასების რეიტინგული სისტემები. განვიხილოთ აღნიშნული მეთოდები.

1) ფიზიკური პირის კრედიტუნარიანობის განსაზღვრის კომპლექსური მეთოდი.

ეს მეთოდი ყველაზე ახლოსაა წინა პარაგრაფში განხილული იურიდიული პირის კრედიტუნარიანობის შეფასების სისტემასთან, ვინაიდან ამ დროს ხდება მაჩვენებელთა კომპლექსის შესწავლა და ანალიზი, რომლებიც განაპირობებენ ფიზიკური პირისათვის კრედიტის გაცემის გადაწყვეტილებას. ეს მაჩვენებლებია:

- ინფორმაცია ფიზიკური პირის შესახებ;
- ფიზიკური პირის ფინანსური შესაძლებლობები;
- ფიზიკური პირის ქონების შეფასება;
- კრედიტის უზრუნველყოფა;
- დაკრედიტების პირობები.